

Медицина фізіологія

за Гайтоном і Голлом

ПІДРУЧНИК

У 2 ТОМАХ • ТОМ 2

Переклад з англійської 14-го видання

ДЖОН Е. ГОЛЛ
МАЙКЛ Е. ГОЛЛ

JOHN E. HALL
MICHAEL E. HALL

ELSEVIER

МЕДИЦИНА

WWW.MEDPUBLISH.COM.UA

**ПЕРЕКЛАД
З АНГЛІЙСЬКОЇ
14-ГО ВИДАННЯ**

Медична фізіологія за Гайтоном і Голлом ПІДРУЧНИК

У 2 ТОМАХ • ТОМ 2

Джон Е. Голл, доктор філософії

професор імені Артура К. Гайтона,
завідувач відділення фізіології та біофізики,
директор Центру дослідження ожиріння штату Міссісіпі,
Медичний центр Університету Міссісіпі,
м. Джексон, штат Міссісіпі

Майкл Е. Голл, доктор медицини, магістр наук

Ад'юнкт-професор підрозділу
серцево-судинних захворювань відділення медицини,
помічник заступника голови дослідницького відділу
відділення фізіології та біофізики,
Медичний центр Університету Міссісіпі,
м. Джексон, штат Міссісіпі

**Науковий редактор українського видання –
Степан Вадзюк, доктор медичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
завідувач кафедри фізіології з основами біоетики
та біобезпеки Тернопільського національного
медичного університету імені І.Я. Горбачевського**

НАЦІОНАЛЬНА 3
НАУКОВА МЕДИЧНА
БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
01033, м.Київ, буд.Л.Толстого, 7

Київ
ВСВ «МЕДИЦИНА»
2022

636062

612(045)
УДК 612
ББК 28.707.3
Г60

Г-1507

Previous editions copyrighted 2016, 2011, 2006, 2000, 1996, 1991, 1986, 1981, 1976, 1971, 1966, 1961, and 1956.

Усі права захищені. Жодна частина цього видання не може відтворюватися чи передаватися в будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи механічними, включно з фотокопіюванням, записуванням або будь-якою іншою системою зберігання та відтворення інформації, без письмового дозволу правовласника.

Ця книга та окремі напрацювання, що містяться в ній, захищені авторським правом.

За погодженням із правовласником це видання виходить друком у двох окремих томах. У першому томі подано I–VIII частини, у другому – IX–XV частини.

This edition of *Guyton and Hall Textbook of Medical Physiology, fourteenth edition by John E. Hall and Michael E. Hall* is published by arrangement with Elsevier Inc.

Це видання книги *Guyton and Hall Textbook of Medical Physiology, fourteenth edition by John E. Hall and Michael E. Hall* опубліковано за угодою з Elsevier Inc.

Переклад було здійснено ТОВ «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина».

За здійснений переклад відповідає тільки ТОВ «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина». Лікарі-практики й дослідники повинні завжди спиратися на власний досвід і знання під час оцінювання та використання будь-якої інформації, методів, лікарських засобів або експериментів, описаних у цьому виданні. Зокрема, з огляду на швидкий розвиток медичної науки, слід проводити незалежну перевірку діагнозів і дозування лікарських засобів. Згідно із законодавством, Elsevier, автори, співавтори, редактори не відповідають за виконання перекладу або за будь-які тілесні ушкодження та/або шкоду, заподіяну людям чи майну, в межах відповідальності за якість продукції, недбалість тощо або через використання чи застосування будь-яких методів, продукції, інструкцій або ідей, що містяться в цьому виданні.

Наукові редактори окремих розділів перекладу українською:

Михайло Йолтухівський, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри нормальної фізіології Вінницького медичного інституту ім. М.І. Пирогова;

Наталія Воронич-Семченко, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фізіології Івано-Франківського національного медичного університету

Над перекладом з англійської працювали: **Степан Вадзюк**, доктор медичних наук; **Наталія Волкова**, доктор медичних наук; **Наталія Воронич-Семченко**, доктор медичних наук; **Михайло Йолтухівський**, доктор медичних наук; **Юліана Болюк**, доктор філософії; **Людмила Горбань**, кандидат медичних наук; **Тетяна Гуранич**, кандидат медичних наук; **Оксана Омельченко**, кандидат медичних наук; **Ігор Паньків**, кандидат медичних наук; **Надія Побігун**, кандидат медичних наук

Голл, Джон Е.

Г60 Медична фізіологія за Гайтоном і Голлом : підручник : пер. з англ. 14-го вид. : у 2 т. Т. 2 / Джон Е. Голл, Майкл Е. Голл ; наук. ред. укр. вид. Степан Вадзюк ; наук. ред. пер. : Михайло Йолтухівський, Наталія Воронич-Семченко. – К. : ВСВ «Медицина», 2022. – хii, 572 с.

ISBN 978-617-505-913-5 (укр., вид. у 2 т.)

ISBN 978-617-505-920-3 (укр., т. 2)

ISBN 978-0-323-59712-8 (англ.)

Підручник «Медична фізіологія за Гайтоном і Голлом» користується великою популярністю серед студентів та медичних працівників у всьому світі й витримав уже 14 видань. Основну увагу в ньому приділено фундаментальній інформації з медичної фізіології, висвітленню особливостей підтримання гомеостазу в організмі людини з метою запобігання захворюванням, а також важливих принципів, які допоможуть ухвалювати рішення в подальшій професійній діяльності. Матеріал, що об'єднує фізіологію та патофізіологію, підготовлено з огляду на клінічну практику та орієнтовано переважно на студентів клінічного й доклінічного етапів навчання. Підручник містить понад 1200 ретельно виконаних повнокольорових рисунків і схем, що сприятимуть максимально ефективному вивченню та опануванню складних понять у галузі фізіології.

Для студентів медичних факультетів закладів вищої освіти, лікарів-інтернів, викладачів, аспірантів, науковців, фахівців-практиків.

УДК 612
ББК 28.707.3

ISBN 978-617-505-913-5 (укр., вид. у 2 т.)

ISBN 978-617-505-920-3 (укр., т. 2)

ISBN 978-0-323-59712-8 (англ.)

Copyright © 2021 by Elsevier, Inc. All rights reserved.
© ВСВ «Медицина», переклад українською, 2022

ЧАСТИНА ІХ

Нервова система. А. Загальні принципи та сенсорна фізіологія

РОЗДІЛ 46

Організація нервової системи. Основні властивості синапсів та нейромедіаторів

Загальна організація нервової системи	3
Основні рівні функцій центральної нервової системи	5
Порівняння нервової системи з комп'ютером	6
Синапси центральної нервової системи	6
Особливості синаптичної передачі	20

РОЗДІЛ 47

Сенсорні рецептори, нейронні ланцюги для оброблення інформації

Типи сенсорних рецепторів і стимули, які вони виявляють	23
Трансдукція сенсорних подразників у нервові імпульси	24
Передача інтенсивності сигналу по нервових шляхах – просторова та часова сумація	28
Передача та оброблення сигналів у нейронних пулах	29
Нестабільність і стабільність нейронних ланцюгів	34

РОЗДІЛ 48

Соматичні відчуття. І. Загальна організація, тактильні відчуття та відчуття положення тіла

Сенсорні шляхи передачі соматичних сигналів у центральну нервову систему	39
Передача інформації в системі задньої стовп – медіальна петля	40
Передача сенсорних сигналів через передньолатеральний шлях	48

РОЗДІЛ 49

Соматичні відчуття. ІІ. Біль, головний біль і температурні відчуття

Швидкий і повільний біль та їх характеристики	51
Больові рецептори та їх стимуляція	51
Подвійні шляхи передачі больових сигналів у центральну нервову систему	52
Система пригнічення болю (аналгезія) у головному й спинному мозку	55
Відбитий біль	56
Вісцеральний біль	57
Температурні відчуття	61

ЧАСТИНА Х

Нервова система. Б. Спеціальні відчуття

РОЗДІЛ 50

Око. І. Оптична система ока і зір

Фізичні принципи оптики	67
Оптична система ока	70
Механізм «акомодації»	71
Рідина ока – внутрішньоочна рідина	76

РОЗДІЛ 51

Око. ІІ. Рецепторна і нейронна функція сітківки

Анатомія та функції структурних елементів сітківки	79
Фотохімія зору	81
Колірний зір	86
Нейронна функція сітківки	88

РОЗДІЛ 52

Око. ІІІ. Центральна нейрофізіологія зору

Зорові шляхи	95
Організація та функції зорової кори	96
Нейронні моделі стимуляції аналізу візуальних зображень	98
Руки очей та їх контроль	100

Автономний контроль акомодациі та зіничного отвору	103	Мозолисте тіло та передня спайка передають думки, інформацію пам'яті, навчання та іншу інформацію між двома півкулями мозку	181
РОЗДІЛ 53		Думки, свідомість та пам'ять	182
Слухова чутливість	107	РОЗДІЛ 59	
Барабанна перетинка і система кісточок	107	Лімбічна система і гіпоталамус – поведінкові та мотиваційні механізми мозку	187
Завитка	108	Активуюча мотиваційна система мозку	187
Центральні слухові механізми	114	Лімбічна система	190
РОЗДІЛ 54		Гіпоталамус – головний центр контролю лімбічної системи	191
Відчуття хімічної природи – смак і нюх	119	Специфічні функції інших частин лімбічної системи	196
Відчуття смаку	119	РОЗДІЛ 60	
Відчуття запаху	123	Стани мозкової активності: сон, мозкові хвили, епілепсія, психози та деменція	199
		Сон	199
		РОЗДІЛ 61	
ЧАСТИНА XI		Автономна нервова система та мозкова речовина надниркових залоз	211
Нервова система. В. Моторна та інтегративна нейрофізіологія		Загальна організація автономної нервової системи	211
РОЗДІЛ 55		Основні характеристики симпатичної та парасимпатичної функції	213
Моторні функції спинного мозку.		Вибіркова стимуляція органів-мішеней симпатичною і парасимпатичною системами або «масовий розряд»	222
Рефлекси спинного мозку	129	РОЗДІЛ 62	
Організація моторних функцій спинного мозку	129	Церебральний кровотік.	
М'язові сенсорні рецептори – м'язові веретена й сухожилкові органи Гольджі – і їх роль у м'язовому контролі	131	Спинномозкова рідина. Метаболізм мозку	225
Згинальний рефлекс і рефлекси відсмикування	136	Мозковий кровотік	225
Перехресний розгинальний рефлекс	138	Система спинномозкової рідини	229
Реципрокне гальмування та реципрокна іннервація	138	Метаболізм мозку	232
Позотонічний рефлекс і локомоція	139	ЧАСТИНА XII	
РОЗДІЛ 56		Фізіологія травної системи	
Роль кори та стовбура мозку в контролі моторних функцій	143	РОЗДІЛ 63	
Моторна кора і кірково-спинномозковий шлях	143	Основні принципи роботи травної системи: рухова активність, нервова регуляція і кровообіг	237
Контроль моторних функцій стовбуром мозку	149	Основні принципи рухової активності травного шляху	237
Відчуття та підтримка рівноваги	151	Нервова регуляція функцій травної системи. Ентеральна нервова система	239
РОЗДІЛ 57		Гормональна регуляція рухової активності органів травлення	242
Мозочок та основні ядра.		Рухи, зумовлені функціонуванням органів травної системи	243
Внесок у загальний моторний контроль	157		
Мозочок та його моторні функції	157		
Основні ядра та їх моторні функції	166		
Інтеграція багатьох частин загальної системи моторного контролю	171		
РОЗДІЛ 58			
Кора мозку. Інтелектуальні функції мозку. Навчання та пам'ять	173		
Фізіологічна анатомія кори головного мозку	173		
Функції специфічних ділянок кори	174		

Рух крові в органах травлення – нутрощевий кровообіг	244	РОЗДІЛ 71	
РОЗДІЛ 64		Печінка	331
Просування і перемішування їжі у травному шляху	249	РОЗДІЛ 72	
Споживання їжі	249	Баланс у харчуванні. Регуляція споживання їжі. Ожиріння і голодування. Вітаміни та мінерали	337
Рухові функції шлунка	252	Надходження та використання енергії у стаціонарних умовах збалансовані	337
Рухи тонкої кишки	255	Регуляція споживання їжі та накопичення енергії	339
Рухи ободової кишки	257	РОЗДІЛ 73	
Інші автономні рефлекси, які впливають на функцію кишки	259	Енергетичний обмін та метаболізм	355
РОЗДІЛ 65		РОЗДІЛ 74	
Секреторні функції травного шляху	261	Регуляція температури тіла та гарячка	363
Загальні закономірності травної секреції	261	Нормальні значення температури тіла	363
Секреція слини	263	Температура тіла контролюється балансуванням між утворенням та віддачею тепла	363
Шлункова секреція	265	Регуляція температури тіла – роль гіпоталамуса	368
Підшлункова секреція	270	Порушення регуляції температури тіла	372
Виділення жовчі печінкою	273		
Травні соки тонкої кишки	276		
РОЗДІЛ 66		ЧАСТИНА XIV	
Перетравлення і всмоктування у травному шляху	279	Ендокринологія та репродукція	
Перетравлення різних речовин шляхом гідролізу	279	РОЗДІЛ 75	
Основні принципи всмоктування у травному шляху	283	Введення в ендокринологію	379
Всмоктування у тонкій кишці	285	Координація функцій організму за допомогою хімічних месенджерів	379
Всмоктування у товстій кишці: утворення фекалій	289	Хімічна будова та синтез гормонів	380
РОЗДІЛ 67		Секреція, транспортування та виведення гормонів із крові	383
Фізіологія розладів травлення	291	Механізми дії гормонів	384
		РОЗДІЛ 76	
ЧАСТИНА XIII		Гормони гіпофіза та їх контроль гіпоталамусом	393
Обмін речовин і терморегуляція		Гіпофіз та його зв'язок з гіпоталамусом	393
РОЗДІЛ 68		Гіпоталамус контролює секрецію гіпофіза	394
Метаболізм вуглеводів і синтез аденозинтрифосфату	301	Фізіологічні функції гормону росту	396
РОЗДІЛ 69		Задня частка гіпофіза та її зв'язок із гіпоталамусом	403
Метаболізм ліпідів	311	РОЗДІЛ 77	
Загальні особливості хімічної структури тригліцеридів (нейтральних жирів)	311	Метаболічні гормони щитоподібної залози	407
Транспорт ліпідів у рідинах організму	311	Синтез і секреція метаболічних гормонів щитоподібної залози	407
РОЗДІЛ 70		Фізіологічні функції гормонів щитоподібної залози	411
Метаболізм білків	325	Регуляція секреції гормонів щитоподібної залози	415

РОЗДІЛ 78

Гормони кори надниркових залоз	421
Кортикостероїди: мінералокортикоїди, глюкокортикоїди та андрогени	421
Синтез і секреція гормонів кори надниркових залоз	421
Функції мінералокортикоїдів – альдостерону	424
Функції глюкокортикоїдів	429

РОЗДІЛ 79

Інсулін, глюкагон і цукровий діабет	441
Інсулін та його метаболічні ефекти	441
Глюкагон та його функції	451
Стисло про регуляцію рівня глюкози в крові	453

РОЗДІЛ 80

Паратгормон. Кальцитонін. Метаболізм кальцію та фосфату. Вітамін D. Кістки і зуби	461
Огляд регуляції кальцію та фосфату у позаклітинній рідині та плазмі	461
Кістки та їхній взаємозв'язок із позаклітинним кальцієм і фосфатом	463
Вітамін D	468
Паратгормон	470
Кальцитонін	474
Узагальнення контролю концентрації іонів кальцію	474
Фізіологія зубів	478

РОЗДІЛ 81

Репродуктивна та гормональна функції чоловіка (і функція епіфіза)	481
Сперматогенез	481
Чоловічий статевий акт	487
Тестостерон та інші чоловічі статеві гормони	488

РОЗДІЛ 82

Жіноча фізіологія до вагітності та жіночі гормони	497
Фізіологічна анатомія жіночих статевих органів	497
Оогенез і розвиток фолікулів у яєчниках	497
Жіноча гормональна система	498
Місячний цикл яєчників і функція гонадотропних гормонів	498
Функції гормонів яєчників – естрадіолу та прогестерону	503
Регулювання жіночого місячного циклу – взаємодія між гормонами яєчників та гіпоталамо-гіпофізарних гормонів	508
Жіночий статевий акт	512

РОЗДІЛ 83

Вагітність і лактація	517
Дозрівання і запліднення яйцеклітини	517
Раннє харчування ембріона	519
Анатомія та функції плаценти	519
Гормональні фактори під час вагітності	521
Пологи	527
Лактація	529

РОЗДІЛ 84

Фізіологія плода та новонародженого	533
--	------------

ЧАСТИНА XV**Фізіологія спорту****РОЗДІЛ 85**

Фізіологія спорту	547
--------------------------	------------

Показчик**559**